

Христоматията „Богатството на етносите“ е създадена от децата и младежите в Клуб по изкуства на етносите по проект „Искам, знам и мога“, Програма: „Създаване на предпоставки за успешна социализация на децата, учениците и младите хора от етническите малцинства“ на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.

Материалите са събирани от участниците в клуба по изкуства на етносите по време на дейността им в селата Мезек, Жълти бряг, Малко Брястово, Стамболово, Малево, Нова Надежда в периода декември 2008 г.- август 2009 г.

В резултат на тази етнографска и проучвателска дейност младите хора изследваха и опознаха многообразието на фолклора на етносите и го пресъздадоха чрез средствата на изкуството. Създадоха се действащи и ефективни модели за межкултурен диалог и успешна социализация на децата, учениците и младите хора от етническите малцинства, обучавани в етнически смесени училища от област Хасково, като се възпитаваха в дух на толерантност и приемане на различията чрез средствата на изкуството.

ПРИСМИВАЛА, БРОИЛКИ И СКОРОПОГОВОРКИ ОТ ХАСКОВСКО

Пуста баба опустяла
защо играе с чувала.
Пуст дядо опустял
защо свири на кавал.
Грабна дядо кавала
хрупна баба в чувала, иху-ху.
Падна бруса в гредата
удари дядо в главата.

Дай, бабо, пушката
да убием заека
да нахраним паека.

/с. Динево/

Гу-гу-гу-ту, къде е майка ти?
Каде моста.
Кво прави там?
Кръщава шарено пиленце.

Цим-цим попула
стафила, галгата мила
лико та мустаке.

/с. Свирково/

Фър, фър, патле.
-Къде ходи, патле?
-У бабине на гости.
-Ко та гости баба?
-Орехче, бобче
костено зъбче.

Фър, фър, патле.
-Къде ходи, патле?
-В цареви дворове.
-Кво даде цяря?
-Бобче и шекерче.

/с. Караджалово/

Апче-бабче
пекано кебапче.
Риба щука
махай се от тука.

Ала бала-ница
турска паница.
Ай гиди, Ванчо
наш калпазанчо.

/с. Динево/

Две петлета се скарали
на поповата врата.
Попът излязъл и им рекъл:
-Къш-мъш, ти гониш!
Куд ку дяк, куд ку дяк
днеска има утре пак.

Пряз падна, къде падна?
-Сряд село две поладки /моми/
две хухурици /жени/.
Един хухуряк /женен мъж/
едно петелче /момче/.
/с. Динево/

-Иди, краче, за водица!
-Иди ти! Иди ти!
Тупа-лупа, тупа—лупа-
сбили се краченцата
па отишли и двете и двете.

Дили-дили, гайда,
де ли ще го найда?
Под кривата круша,
там ще го промуша.

Троп-троп, краченца,
къде сте ходили?
-У баба на гости.
-Какво ви даде баба?
-Баба ни даде парица
да си купим халвица.

Иди си, ела си,
да ядеш каша,
да станеш наша,
да порастеш голяма
колкото мама.

Буба лази! -Нека лази!
Дири място да се скрие!
Гър-гър-гър!

Я скокнете, юнаци,
с накривени калпаци!
Я скокнете, да скокнем,
я тропнете, да тропнем!

Буба лази, лази-
носи товар на гърба си,
няма де да го стовари.
Тук намери място! Гър-гър-гър!

Сърдито момче-все му се плаче!
Попей му, дядо, да му е драго.
Дай му дренче да не хленче,
дай му крушка да те слушка!

Преде баба вретенце,
па го-мотай на кълбенце,
да изплете на детенце
едно беличко палтенце.

Пасла, пасла тревица
бабина козица.
Баба коза доеше
и на столче седеше:
-И въх, леле, сестрице,
кога козица издоих
цяло село нахранях.
Кога козица остригах
цяло село облицах.

Киркилигьо петльо.
Заколи го тате
да не пее рано
да не буди мама
да спиме двама.

/с. Мезек/

Речитативи

Тропнала мишка в нощовите
булката рекла: „Съвна се“.
Станала зелник да точи
токала, колко токала
кората колко вратата,
краишника колко гредата,
/с. Мезек/

Мари, бабо, решетарко,
Колко са ти дечицата?
- Пет на оран, пет на копан
петнайсет просо бранят.
Двете лазят, двете одят
и на още баба са на две нада|
/с. Конуш/

Мари момиченце,
ти като водиш хорото
ко ти плете плитките?
-Торчо льо, мама ми плете
плитките, пък яз си вия китките.

/с. Малко Градище/

ПРЕДАНИЕ ОТ ХАСКОВСКО ОТ ГОДИНИТЕ НА ТУРСКОТО РОБСТВО

Българска черква в турски дом

В хасковските села Стамболово и Гледка все още има словохотливи разказвачи на легенди и истински случки. Много ни впечатли разказът за една отвлечена българка, която до края на живота си запазва своята вяра и народност.

I „Паднала страшната Одринска крепост по време на Балканската война. Не устояла тя на щурма на храбрата българска войска. Много жертви дали българските воини. Освободеното българско население в Одринска Тракия посрещнало с цветя и радостни сълзи българската войска. Не били малко и ония ислямизирани българи, които се завърнали при своите близки в родните си домове.

Имало един дядо Желяз, родом от с. Стамболово, тогава млад войник-артилерист, който няколко вечери бил часови пред оръжейните складове, близо до гробищата на загиналите български воини. Една вечер както си бил на пост и луната хвърляла своята бледа, тайнствена сянка над гробовете той видял нещо невероятно. Група жени облечени като ханъми с фереджета и шалвари, като самодиви леко и безшумно се приближавали до гробищата, кръстели се бързо, оставили цветя и изчезнали.

Дядо Желяз стоял като закован. Чудел се каква е тая работа: ханъми да идват на български гробища! Такова нещо никога не е бивало. Това се повторило и през други вечери когато бил на пост. Решил да ги проследи и тръгнал след тях, за да узнае какво става.

Вървял след една от жените по тъмните одрински улички. Видял я да влиза в голяма богаташка къща. Почукал на портите. След малко излязал един брадат турчин. Българинът го излъгал, че иска кадъната да му гледа на кафе дали ще се върне жив и здрав от войната. Турчинът го поканил да влезе, почерпил го с кафе. След малко влязла и кадъната, която била с хубави, но тъжни черни очи. Попитала го от къде е и когато войникът ѝ казал, че е от с. Стамболово, Хасковско тя заплакала и го завела в една стая на горния етаж. Влезли и що да види-не стая, а цяла черква с кандила, икони и дори библия. Посочила му тя едно столче да седне да я изчака. След малко тя се върнала облечена като обикновена българка с българска носия. Коленичила пред иконата, помолила се, прекръстила се и се изправила. Поседнала до него и развълнувано му зараказвала своята орисия.

Била българка родом от с. Кралево. В с. Кладенец имало един Дауд бей и въпреки, че бил вече с посребрели коси очите му блестели, мераците му не секвали и сърцето му било младо. Алчен бил за пари и млади робини. Хвърлил око на хубавата българка Елена от с. Кралево. Задигнали я неговите хора, когато носела вода от чешмата и я докарали в бейските сараи. След нея се завтекал годеникът ѝ Тальо стиснал в ръката си нож. Но що можел да направи пред многобройната охрана на бея? Хванали го те и го тикнали в зандана. Никой вече

Ала момата не искала да се потурчва. Издрала лицето на бея. Разлютил се той, не искал да я погубва, защото такава хубост не искал да затрива. Започнал той кротко с хитрост да я увещава, накити от хубави, по-хубави да ѝ дарява. Но момата не поглеждала към нищо, само плачела и плачела безутешно. Бейт се заканил, че насила ще я потурчи. Една вечер тя успяла да се измъкне от беювите сараи и се затичала към близкия вир да сложи край на мъките си. Точно когато щяла да се хвърли нечии силни ръце я хванали и я издърпали, качили я на коня и тогаз момата припаднала.

Когато се свестила видяла турски офицер който се оказал много благороден за разлика от бея и който по-късно я завел в Одрин. Дълго я скланял да му стане жена и накрая тя приела, но при условие, че не закача вярата ѝ, и една от стаите бъде направена като черква, за да почита своя бог и вяра. От офицера тя имала двама сина, на които не позволила да се сражават по време на Балканската война срещу българските войници, а ги изпратила в Мала Азия.

Така хубавата българка останала да живее в Одрин и до края на живота си не забравила вярата и рода си. Не забравила и гробовете на храбрите български воини.

кам. I , - ^iv — - А. , , , ah .
ЩЩ;

II

БЪЛГАРСКИ ЖЪТВАРСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ

ЮНАК И НИВА

Заплакала ми голяма нива,
голяма нива на връх планина:
- Оф леле Боже, оф мили Боже!
Как не се найде най-добър юнак,
да ме изорат, да ме посеят
бяла пченица църнокласица!
Да му наполни девет амбари,
да си ожени девет синови,
да си омъжи девет девойки,
да си покърсти девет мнучиня.
На сбор се найде най-добър юнак,
ми я изора, ми я пося
бяла пченица, църнокласица,
и му наполни девет амбари,
и си ожени девет синови,
и си омъжи девет девойки,
и си покърсти девет мнучиня.

ЗАБЯГНАЛО ЛИБЕ

-Отде иде тоя тъмен облак,
отде иде, от коя планина?
- Тамо Яни либе забягнало.
- Църно орле, речи му да дойде,
че му двори пусти останаха,
опустяха, в пелин урастоха,
и в пелино дърво дафиново,
на дървото до три кукувици:
една кука заран, та па заран,
друга кука деня къде пладне,
трета кука вечер, та па вечер.
Щото кука заран, та па заран,
она му е млада мила сестра;
щото кука пладне та па пладне,
она му е стара мила майка;
щото кука вечер, та па вечер,
она му е пръвна любовница.
Няма с кого сестра да отиде,
на полската работа, жетвица,
майка няма с кого да пладнува,
либе няма с кого да вечера.

НЕВЕСТА И САМОДИВИ

Жъни, наваляй, невесто,
нивата да дожънеме,
нивата девет уврате,
девет я рала орале,
десет брана влачило!
Па се навела невеста
кога слънцето изгрява,
па се изправи невеста
кога слънцето захожда.
Девет е купли правила,
доде дома си отиде.
Кога си дома отиде,
кравата реве на порта
за черно мъжко теленце.
Тогаз се й невеста сетила,
че има мъжко детенце!
Па си на нива отишла:
над люлка стоят три моми,
три моми - три самодиви.
Първа му шапка шиеше,
втора му риза кроеше,
трета му песен пееше:
-Нанкай ми, нанкай детенце,
ний сме ти до три майчици!

МАРГИТА И ДВАМА ЮНАКА

Слънце зайде, мрак по поле падна,
етърви се у двор насъбрали,
ред се редат, кой за вода д' иде,
ред е дошло Маргити девойки:
Хитра била Маргитина майкя,
та не дала Маргита да иде,
най узела две стомни шарени,
та отишла за студена вода.
Като пришла на чешма шарена,
там затекла два млади юнаци.
-Добър вечер, два млади юнаци!
-Дал Бог добро, Маргитина мале!
Па камо ти Маргита девойкя?
Отговаря Маргитина майкя:
-Дома си е Маргита девойкя,
от лоша е болест оболяла!
Проговарят два млади делии:
-Не лъж, мари Маргитина мале,
вчера беше Маргита на жетва,
вчера ние Маргита видохме!

РУЖА И ЗДРАВЕЦ

-Зажни, Ружо, тебе лека ръка!
Леко зажни, да е леко лято,
леко лето, како леко перо!
Запей, Ружо, ти си гласовита,
запей, Ружо, тебе блага дума,
леком пееш, далеком се чуе!
Сама Ружа, на сред поле била,
сама пяла, сама отпявала.
Дочул я е Здравец из горица,
па на Ружа тихом проговора:
-Попей Ружо, да се надпяваме!
Ти си цвеке у мала градина,
и се береш за моминска китка,
я съм цвеке у гора зелена,
и съм цвеке над сите цвекета:
зиме расте под дебело снеге,
лете расте под дебела сянкя;
Ако мине стадо със овчаре,
да погазат здравец здраво цвеке,
размирише по цялата гора,
размирише на сичките хора.
А Ружа му потихом говоре:
-Здравчо, горчо, цвеке миризливо,
Здравчо, горчо, на старец миришеш
Като мене моми берат ли те,
като мене китка тъкнат ли те,
като мене венци вият ли те?
Тизе растеш у хайдучка гора,
язе раста у орачка нива,
а повече в момина градина;
Тебе газат кози и говеда,
а мене кинат моми и невести;
Миришат те старци и хайдуци,
а менека момци и девици;
Тизека си планинец горянец,
язека съм планинец горянец!

РАДКА И КАДИЯ

Женала й Радка, Радке ле,
женала не запявала,
накрай е време запяла,
запяла и засвирила.
Кога надолу погледна,
от долу идат три турци,
три бели коне язدهа,
три бели хрътки водеха.
Радка се чуди и мае,
дали из пътя ще минат,
или въз нея ще идат.
Не са из пътя минали,
най са въз нея отишли.
Три турци думат Димитра:
- Димитре, луда гидио,
дай ни, Димитре, таз мома!
Димитър дума три турци:
- Таз мома е людска дъщеря,
не смея да я погледам,
дилки ли да й продумам!
Трети е турчин е кадия,
кадия дума на Радка:
- Не ти прилича, Радке ле,
на дълга нива да жънеш,
най ти прилича, Радке ле,
на висок чардак да седиш,
жълта налима да предеш,
жълти жълтици да нижеш!
Радка кадия думаше:
- Не ти прилича, кадио,
селски кадия да бъдеш,
най ти прилича, кадио,
селски свинар да бъдеш!
Кадия нищо не рече
най се от коня пресегна,
че фана Радка за ръка,
че я на конче покачи,
покачи и я завлече.

СВАТБА В СЕЛО МАЛКО БРЯСТОВО

1. **Залюбване.** Залюбването става по хора и седенки. Щом майката хареса някое момиче тя предлага на сина си да го ожени за нея. Ако и той я хареса, тогава или праща при нея приятелката ѝ, или близък човек, който ѝ казва за неговите чувства. В по-ново време ергените сами пресрещат момите на чешмата или на герана, напиват водата и крадат китката.

2. **Момаруване.** При момичето се изпраща сватовница. Диалогът, който се води е следният:

-Булка Трамповице, има ли кучетъ мъ, у?

-Няма, няма, вър, вър, булка Дядянкувице.

-А добър вечер.

-Добър вечер. Ква ода тъ носи?

-За мъ носи кат имаш хубаво и работно момиче. Къде е момата?

-Връзва кравата, сигя зъ дойде.

-Душль съм да я искам за Гьоргичинту момче. Многу е харно. Хем хубаво, хем работно. Ниту пие, ниту пуше.

В този момент влиза момичето и майка ѝ я осведомява за кое момче я сватосва чина ѝ Дядянкувица. Ако го харесва, тя отговаря: „И яс гу искам.“
Бащата отсича делово: „Щом съ аресват младите, няма да хми преча.“

3. **Малък главеш.** Няколко мъже от страна на момчето отиват у дома на момичето и занасят нишана.

4. **Голям главеш.** В неделя вечерта момъкът с роднините си отива да се глави. Носи следните подаръци: един кат дрехи, пендар или три махмудии, превързани с червен конец за китката. Близък на момчето пита.

-От ни нь питате за ко сме душили?

-Ве зъ си кажте-отговарят му.

-Искаме да оглавим ващо момиче за нащу момче.

-Да питаме момътъ-отговаря бащата.

Извикват момата и баща ѝ я пита:

-Тия ора душили за тебе. Искат те за главенца на Петра. Ти искаш ли гу?

-Искам гу.

След този отговор свекървата подава даровете на сина си. Щом момичето ги вземе това означава, че те вече са главени. Годеникът излиза навън и започва да гърми, музиката свири и се извива хорото.

От този ден нататък годеницата не ходи никъде сама. На попрелките, меджиите и хората тя е съпроводена от годеника си, майка си или брат си.

Годениците понякога ходят главени 3-4 години, за да може момчето да си отслужи военната си служба, а момичето стъкми чеиза и даровете си.

5. **Сватба.**

а/ **четвъртък.** В четвъртък се правят „замески“ у момъка. Събират се моми, зълвата, деверят и една омъжена жена. Над „ношквите“ държат „срунка“ /сито/. В него зетят бърка с китка и „свирка“ брашното. Момите въртят ситото и пеят:

Люлки вайки, полюляйки,
Калинчо ле, любе мое.
Тонка седи на люлките,
Калинчо ле, любе мое.

б/ петък. У момата също се замесват хлябове, с тази разлика, че не присъстват зълвата и деверът. Вари се булгур, като се чисти от три моми и се мие в три води. Пее се:

На момъка булгур чукат,
а момата пу двор ходи.

в/ събота. Зълвите ходят да калесват /канят/ за сватбата. Те носят бъклица, окичена с босилек. След обяд става бръсненето на зетя.

г/ За булката се отива с волска кола. Посрещат ги на дворната врата. Майката завързва една кърпа на единия волски рог. Кумата извежда булката с кърпа. Булката заедно със зълвата се качват на колата, а зетят и деверът вървят след нея. Цялата сватба се отправя към църквата, където става венчаването.

Посрещането на младите става от свекървата с две чаши вино. Дава им да пийнат до три пъти, като играе около тях. На хорото свекървата е закичена със суха шума и окачено кросно. Зетят сваля кросното в знак, че и в бъдеще ще я уважава.

ГЕРГЬОВДЕН (ГЕРГЮВДЕН, ГЕРГЕВДЕН, ГЮРГОВДЕН, ДЖУРДЖОВДЪН) - 6 МАЙ

Гергювден се чества се в деня на християнския светец Георги, който в народните представи е покровител на овчарите и стадата. В народния празничен календар култът към светеца е свързан с богата и сложна обредност, която засяга всички страни от живота на българина, неговите постоянни грижи и мечти за изобилие, за богат и щастлив живот. Характерните скотовъдни обреди и обичаи се преплитат с обичаи, свързани със земеделието и обредни практики за осигуряване на здраве и благополучие.

В пролетната нощ преди празника моми и девойки събират по полето цветя и билки, с които се захранват обредно овцете и добитъкът. От тях се правят три венета: за овцата, която ще се издои първа, за агнето, което ще бъде дадено в дар на светеца, и за съда с млякото.

С пролетна зеленина се окичват домът, кошарите, стопанските постройки, съдовете. Преди разсъмване овчарите изкарват стадото (след като са отлъчили приплода) на паша за кратко време. Когато се върнат след изгрева на слънцето се извършва обредно доене на овцете.

На Гергювден навсякъде се коли агне като жертва на светеца-покровител /гергювденски курбан/. Приготвя се общоселска трапеза, която се прави на зелено в църковния двор, край селото (на оброчище, кръст, манастир и пр.), край кошарите. Освен печеното агне тук се носят и други обредни храни.

Особено място на трапезата заема обредният гергювденски хляб. От осветената трапеза всяка жена раздава от всичко донесено от нея. По време на храненето се извършват интересни обредни практики. Младите булки стоят прави край трапезата, за да стават високи конопите. После хукват да бягат, а децата ги замерват с трохи хляб за плодородие. На други места замерват младоженците с бучки сирене за плодovitост. Около трапезата и цял ден се играят гергювденски хора, водени от най-добрия овчар или от бременна жена със зелено клонче. За здраве всички се теглят на кантар и се люлеят на люлки. Със същата цел рано сутринта на празника здрави и болни се търкалят в росна трева или нива. За бъдещото плодородие на нивите всеки стопанин сутринта на празника отива на своя нива, обикаля я и заравя в средата великденско червено яйце. На някои места паят на нивата от сламата, върху която е била подредена трапезата на Бъдни вечер.

Според народното вярване Гергювден е един от празниците, на които чрез магии за обиране може да се вземе плода на нивите и млякото на добитъка. За предпазване стопаните слагат от вътрешната страна на портата бучка сол и женски колан, за да мине през тях добитъкът, като се връща от паша. На другия ден солта се слага в храната на животните. Не се дава назаем сол и подкваса за мляко, за да не се правят магии с тях.

В някои села момите гадаят за бъдещата си женитба (ЛАДУВАНЕ). На другия ден след Гергьовден (наричан Разпус, Ранополия, Рани-поле) се подновяват старите и се сключват новите договори между калфи, чираци, овчари, козари, говедари, слуги и техните наематели.

Обредната трапеза се състои от: печено агне, обредни хлябове, прясно издоено мляко, подсирено от него сирене, квасено мляко, мляко с ориз, пресен чесън, варено жито, баница с масло и сирене, свинска пача, яйца.

ГЕРГЬОВДЕНСКИ КУРБАН

За този обичай обикновено се избира първото родило се мъжко агне (понякога се следи за цвета му да е бяло, по-рядко черно). Окичва се с венец, на дясното рогче (или и на двете) се прикрепва свещичка и се запалва преди коленето. Агнето се захранва със зелена трева, трици и сол и се запоява с вода. Занасят го в църква на свещеника да го молитви или стопанинът го прекадява и му дава очетена в църква сол.

В някои райони агнето се коли вкъщи при огнището или до източната стена на къщата, като се гледа кръвта да изпръска стената. Останалата кръв се събира в съд и се заравя в земята на чисто място, където не се стъпва.

В Южна България колят агнето в градината под плодно дърво и оставят кръвта да попие в земята, а другаде коленето по-често се прави при река, където кръвта изтича във водата. Вярва се, че кръвта от жертвата има предпазващ характер. С нея правят кръстен знак по челата на децата, за да не ги ловят уроки. Бележат праговете на вратата или ъглите на стаята, за да не влизат магии и болести вкъщи. В Софийско заравят на нивата гърне с кръвта и ако през лятото кръвта започне да ври, смята се, че ще има градушка. По опръсканата върху стената кръв гадаят за реколтата през годината или за здравето на хората вкъщи. Костите се събират и след празника се заравят в мравуняк, за да се въдят овцете като мравки или се хвърлят в реката да тече млякото като вода. Запазват само кокалчето от десния преден крак на агнето, за да украсят с него обредните хлябове на следващата година. Гергьовското агне се пече цяло, някъде пълнено с дреболии и ориз и окичено със стрък зеленина се отнася за освещаване в църква или направо на празничната трапеза.

ГЕРГЬОВДЕНСКИ ХЛЯБ

Боговица, кравай, колак, пита за св. Георги, просфор, овчарник, кошара, овчарска търла, харман, сая, батлак. Приготвянето му става предишния ден и по-рядко на самия празник. Забърква се нов квас, за да са млечни овцете. Водата за замесването на хлябовете (мълчана или цветна с натопени в нея цветя и билки) се носи от млада булка или мома. Месачката (чисто момиче, млада булка или стопанката) е облечено в чисти дрехи и закичена с китка, вързана с червен конец. Такава китка може да има и в нощвите.

Всички предмети, които се използват при месенето, са предварително измити, за да е чисто житото. Със сребърна гривна или сребърна пара се остъргват нощвите. По време на втасването завиват тестото с червена кърпа или женска риза-да се раждат женски агънца и поставят отгоре китка. Водата, с която месачката си измива ръцете накрая, хвърлят в градината на животните. Обредните хлябове са предназначени за празничната трапеза, за обичаите на кошарата, за раздаване за здраве. Питите шарят с кокалче от десния крак на миналогодишното гергьовско агне или с пластична украса от самото тесто, изобразяваща кошара, овце, овчар, овчарска гега, кучетата в стадото.

Rf1

КОЛЕДНИ ПЕСНИ И БЛАГОСЛОВИИ
ОТ СЕЛО ЖЪЛТИ БРЯГ, ХАСКОВСКО

Песни за стопанина

ДИНЕ, ГОСПОДИНЕ

Дине, дине, господине,
спиш ли, дине, разбудай са,
че ти идем, добри гости,
добри гости коледари.

Че ти носим добър хабер
от полята, от нивята
овците са изягнали,
козите са изяряли,
врот овчички с вакли очички,
врот козички с гари ушички.

иц

Песни за момъка

ПОХВАЛИ СЕ ДОБЪР ЮНАК

Похвалил се добър юнак, Коладе,
пред момите, пред момците, Коладе.

Че си има бърза коня, Коладе,
за ден земя обикаля, Коладе,
обикаля върнува се, Коладе.

Зачули го дор три моми, Коладе,
зачули го дор три моми, Коладе.
Зачули го, пресмели се, Коладе.
...

КОНЬО, КОНЬО

Коньо, коньо, коньо льо,
шарен, писан,
главен ли е, коньо льо,
твоят стопан?

Не е главен, момне ле,
не е женен,
сега мисли, момне ле,
да се жени.

Нишан носи, момне ле,
в пояса си,
тебе мисли, момне ле,
да го дава.

Да не си го, момне ле,
ти вземала,
него кажат, момне ле,
луд гидия.

Него кажат, момне ле,
луд гидия,
луд гидия, момне ле,
белалея.

Песни за момата

МОМЕ, МАЛКА МОМЕ

Моме, моме, малко, моме,
що се криеш зад майка си?
Що се криеш зад майка си,
зад майка си, зад татка си?

Дали нямаш тънки дари,
да издариш все юнаци,
да издариш все юнаци,
все юнаци коледари.

МОМА ВИНО ПРОДАВА

Ние не сме от тува,
ние не сме от тува,
Господ е тува,
Господ е тува.
Мома вино продава,
мома вино продава,
ношум по месечинка,
ношум по месечинка.
Ерген вино купува,
ерген вино купува,
ношум по месечинка,
ношум по месечинка.

БЛАГОСЛОВИЯ

Стани нине, господине,
отворини, посрещнини
добри сме ти гости дошли,
добри гости, коле дари.
И ти носим добър хабер
овците се изягнеха
все агънца вкльошати.
Козите се изяреха
все козлета с рогчета.
Колко здравец на планина,
толкоз здраве в тази къща.
Речете, дружина Амин!... Амин!
Стани нине, господине
да ти дойдат от три страни,
три бъклички, колеснички,
една деца да кръщава,
друга булка да венчава,
трета булка да прощава.
Колко звезди по небето,
толкоз здраве в тази къща.
Речете, дружина Амин!... Амин!

Коледа в Жълти бряг

От години в нашата Школа по етнография и история се стремим да опознаем с ума и сърцето си българските корени, да възкресим онова огънче, което ни помага да оцелеем през вековете. Ето защо се заловихме да проучваме традиционните български празници, които са дълбок човешки символ на здраве и плодородие. Като дългогодишна участничка в Школата, почитателка на всичко българско и със селска „жилка“ искам да запозная връстниците си и всички останали с незабравени традиции в моя роден край.

В броеницата на трудовите делници пъстрейт и празничните дни-шарка за окото и отдушник за сърцето и тялото. Начинът, по който се веселим, символът, който вграждаме в празнуването е и начин да бъдем опознати и да се самоиндетифицираме. Нека не го забравяме.

Древният зимен обичай Коледуване иде от времена, когато ритуалите са били органично свързани с неизбежната грижа на стопанина под добрите му ръце да се ражда зърното, да се множи стадото му, да има здраве и берекет в къщата му. Този обичай особено се тачи в моето родно село-Жълти бряг, Хасковско. Реших да науча повече за него.

При срещите и разговорите със старите хора, които бяха нескончаеми, те казваха, че Коледата, е бил най-веселия празник за мало и голямо. Затова и подготовката за него започва от рано, още от Игнажден (пет дни преди Коледа). Приготвят се премените-за децата, за момите, за по-старите. После почват да се колят прасетата. Започвали да правят кървавица, да пълнят луканки и така докато се подреди прасето. Омесва се коледен кравай и щом дойдат коледарите да пеят, непременно им се подавал кравай. Коледарите посрещали на Бъдни вечер.

Като се стъмни, трапезата вече е подредена. Постила се трапезника-голям месал, и се нареждат само постни ястия: сарми, зимни кауни (пъпеша), фасул, ошав, баница, грозде, орехи, бадеми, за да има през годината голям берекет. И вече пременени и подготвени, чакат коледарите. Външните порти във всички къщи стоели отворени.

Когато влязат в двора, стопанинът ще ги посрещне с „Добре ми дошли!“, а те ще рекат: „Добре сме ви нашли! Ние идем добри гости-коледари“. Според хората в къщата пеят песента си-ако има мома-за момата, ако има малки деца-за децата, ако има ерген, стари хора-за тях. После стопанинът дава кравая на главния коледар, а той казва благословията си към къщата. А благословията е хубава-за здраве, плодородие, за деца. Даряват се коледарите още с орехи, луканка, сланина.

Като си тръгват, пак с благословия излизат.

Във всяка къща влизат коледарите, навсякъде ги чакат. И докато не дойдат те, никой не сяда на трапезата. После, като мине вече полунощ, започват да ядат и от прасето. Всички стоят будни до късно и всички са много весели. В селото прозорците светят, и навсякъде коледарски песни се чуват. Оттам нататък празниците продължават три дни. Като засвирят гайдите, като направят хората, всички хора се веселят. Тръгват по гости и посрещат гости.

Други ми разказаха, че по-чистосърдечни и вълнуващи от детските радости едва ли някой някога в живота си изпитва. Един такъв радостен за децата ден е коледуването. Решихме и ние с моите приятели да го изпитаме.

За да изучим и възстановим коледуването, този тъй хубав отколешен празник започнахме да изучаваме коледарски песни и да репетираме. Работехме с небивала радост и желание. На всяка репетиция коментирахме разказите на старите хора във връзка с изпълнението на обичая, песните, костюмите.

Когато наближи празникът, си направихме тояги-коледници, по-високи от ръста ни. Ритуалното значение на този факт се състои в това, детето да расте, и догодина да стане колкото коледницата. Някои ги бяха одялали и нашарили с огън. Нагласихме шарените торби и костюмите.

Уговорихме се да тръгнем в четири часа сутринта. Събирахме се по двама, по трима и вървейки по улиците се провиквахме по няколко пъти: „Коледа!“ Събра се цялата дружина и тръгнахме да обикаляме къщите от горния край на селото.

Хората бяха чули провикванията и запалиха лампите. В тези тъмни зори из селото се разнесоха буйните гласове на коледарите:

Стани Нине, господине,
стани, порти отвори ни,
че сме дошли добри гости,
добри гости Коледари.
Овците се изягнаха-
вред овчички с вакли ушички.
Козите се изяриха,
вред козички, гар ушички.
Тебе пеем, стопанино!
Колко звезди на небето,
толкоз здраве в тази къща.

Оказа се, че хората от селото са се подготвили за празника. Много стопанки бяха омесили и опекли обредни кравайчета. Сложили ги бяха в решета заедно-с орехите и очакваха и посрещаха гостите.

След нас тръгнаха и други деца от селото. Вървахме от къща на къща и пеехме за здраве и плодородие. Отваряха се порти, чуваха се приветливите гласове на стопаните да ни канят да посетим и техния дом. Пълнеха торбите ни с орехи, бонбони, пуканки.

Случваше да прехвърлим някоя къща-тогава стопанката идваше и ни молеше да се върнем, да не подминаваме дома ѝ. Друга стопанка пък ни догонваше по пътя с пълна престилка орехи и ни караше да ѝ попеем. Продължавахме нататък и изредихме всички коледарски песни, които бяхме научили:

Ой Коледо, мой Коледо,
родило се Боже чедо.
Кравай скача от полица,
ври в котлето кървавица.

Баба Милка беше приготвила коледен кравай, огизден с гердан от пуканки, фъстъци, сушени сливи. Беше вложила в него душа и сърце с любов и мили спомени. По-нататък ни посрещна баба Цвята с рашето в ръце, застлало с пъстър домашен месал, а върху него коледни кравайчета, орехи, бонбони.

А дядо Нико, който беше наш стар приятел и ни беше разказвал за стари времена, пожела: „Колкото пуканки паднаха на земята, толкова шестици да получите!“. (Вместо да сгълчи коледарчетата, че се сблъскаха и събориха доста пуканки от тавата на бабата му).

Окичена с червена китка (коледниче) и босилек, с хороводна китка ни посрещна леля Калинка. Ние не останахме назад и също заиграхме хоро срещу домакинята. Тя ни раздаде подаръците и закачи калпака на водещия коледар с китка.

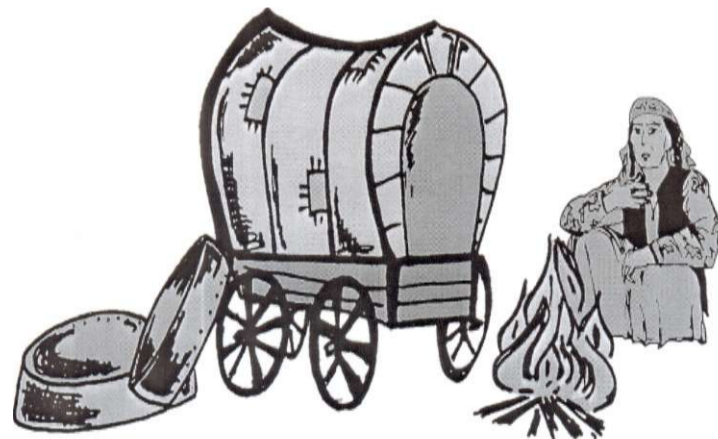
Прибрахме се по домовете си весели и доволни, с пълни торбички. Така завърши това наше коледуване в с. Жълти бряг, един възроден от нас обичай.

Стари и прастари традиции, останали ни от далечни времена! В тях живее искрата, която векове е поддържала нашето, родното, християнското и българското.

Било е, нека и да остане!

РОМИТЕ-ТЕХНИТЕ ПРАЗНИЦИ И ФОЛКЛОР

Ерделез-празникът на ромите

Този празник се свързва с началото на лятото, времето, когато надеждите за по-богат живот са възродени след дългата зима. За ромите времето на годината се измерва от Гергьовден /началото на лятото/, Богородица /началото на есента/ и Димитровден /началото на зимата/, който според тях е лош период, защото прехраната се изкарва по-трудно. Ромите смятат Гергьовден за свой „национален“ празник. Той е останал още от времето, когато ромите са чергарували. Този ден символизира настъпването на лятото, от където и всеобщата радост на ромите, че са преживели тежката зима, че са живи и здрави. Денят започва с веселие. Рано сутринта момичета и млади булки намират върбови клонки и кичат с тях входната врата. Почти задължително е да се купи нова дреха за Гергьовен, всички се обличат официално, „контят се, да си личи, че е празник“.

На Гергьовден във всяка ромска къща задължително се коли агне, независимо какви са възможностите на семейството. И досега се спазва традицията да не се коли във вторник и петък. Ритуалът е почти еднакъв навсякъде. Живото агне се „кади“ /освещава/. На рогата му закрепят свещ и тамян и изричат пожелания за живот и здраве на цялото семейство и догодина да даде господ по-голямо агне да заколят. След като го заколят, събират в съд малко кръвта му и с нея „цапат децата“. Само на Гергьовден се слагат в питката и в устата на агнето скритите от Великден две червени яйца. Агнето непременно се пълни с ориз, лук, дреболии. Подправя се с черен пипер, дафинов лист и ароматни подправки. С червен пипер се маже само отгоре. Пещите са предвидени за три или четири тави, в които се слагат агнетата на близките от рода. Отгоре се покрива с намокрена хартия, или се увива в тесто.

В някои селища ромите пекаг агнетата в дупка в земята. Прави се дупка в земята, горедолу колкото е голяма тавата и я редят с тухли. Вътре се слагат лозови пръчки, които трябва да горят няколко часа, докато стане много жар. След това слагат пълненото агне вътре и захлупват с тенекия, над която се зарива с пръстта от дупката. Агнето трябва да се пече по този начин 3-4 часа, след което се обръща, обира се лойта и водата, която е пуснало и го оставят още 1-2 часа. Дреболиите се режат и приготвят на дроб-сърма. След като е готово първо мъжът опитва, след което жената нарежда в една чиния и тръгва от къща на къща да раздаде с думите: „Айде, да сте живи и здрави!“, а те ѝ отговарят: „Да сте живи и здрави, догодина пак да колите.“

Някои информатори разказват за това как преди са се събирали по родове на поляната, за да изядат плешката. Съществува едно поверие, че когато плешката е пълнена и червена, значи цялата година ще бъде добра, богата и печеливша. Тя показва каква ще бъде годината, „положението на човека“, неговото бъдеще до следващата година, благоденствието на цялото семейство. Това е традиция, която се спазва от всички и която свързва и запазва рода от отчуждение. „Може да се караме, но се държим по празници, или в нещо лошо“. Съществува един суеверен страх, че ако в къщата не се заколи агне, тя ще бъде сполетяна от нещастие. Затова и най-бедните вземат пари на заем, но спазват ритуала.

Обичайно Гергьовден е свързан с много веселие и добро настроение, изразявано по най-различни начини. Прието на този ден младежите да се изкъпват в реката, за да покажат, че топлото време наистина е дошло и водата не е студена. Също така е прието младежите да връзват люлки за момичетата и докато ги люлеят да ги разпитват за бъдещия им брак.

Докато текат приготовленията за празника младите се забавляват с друг обичай, наречен муртофал /муртуфал/. Сред всички ромски групи е разпространен този обичай, познат като „пеене на пръстените“ по Гергьовден, чрез който се предсказва (полушеговито) за бъдещия брак на момичетата. Обичаят се изпълнява на 5.05. вечерта и 6.05. сутринта.

Вечерта преди Гергьовден неомъжените момичета се събират и в кофа вода пускат по един пръстен или друг знак (гривна, колие). След това във водата се слага здравец и се оставя да пренощува под роза. При музикантите събирането на пръстените става особено тържествено с музика. Призори на Гергьовден, преди изгрев, момичетата се събират отново при кофата. Тази която пее най-добре покрива лицето си с було, за да не може да вижда и запява различни песни, редувайки весели и тъжни. Докато пее тя вади пръстен от кофата. Смята се, че ако извади пръстена, пеейки весела песен, бракът на момичето ще е щастлив.

При калдарашите и бургуджиите този обичай се изпълнява на Гергьовден вечерта след трапезите. Той е много сходен с българският народен обичай „Еньова китка“, на Еньовден.

При празнуването на Гергьовден в най-пълна степен може да се види сходството в празничния ритуал на българи и роми. Празничното украсяване на къщата, изработването на венец със свещички за агнето, събирането на кръвта му и изхвърлянето и в течаща вода, връзването на люлки, гергьовденското къпане на момците, „пеенето на пръстените“ и почти всички други елементи, които описахме в ромската традиция се срещат или по-точно: са се срещали в българската, от където по всяка вероятност са били заимствани. Разбира се има и специфично-ромски елементи-украсяването главата на опеченото агне и продаването на главата не се срещат в българската традиция. Но тези елементи не накърняват общото впечатление за близост в двата начина за отбелязване на празника и за близост в традициите изобщо.

Ерделез

Бащата и синът се прибират от пазара с агнето и влизат в двора на къщата.

Дъщерята: Мамо, тате и бате се прибират и носят агне за Гергьовден.

/майка и дъщерята излизат на двора/

Дъщерята: /към бащата/ -Ама, днес не е Гергьовден, а вие сте купили агнето!

Бащата: Дъще, по стар ромски обичай агнето трябва да пренощува в къщата и затова се купува ден по-рано.

Синът: А защо на този празник всички роми колят агне?

Майката: Гергьовден или както ние го наричаме Ерделези е най-големият празник на ромите. Празнуването му е свързано с вярването, че Свети Георги е спасител на ромите. Сега ще ви разкажа легендата за „Свети Георги Спасителят“. Много хора пропищели от ромите. Където минавали все пакости правели-лъжели, крадели, грабели и никакви закони не признавали. Тогава царят решил да защити поданиците си от тези пакостливи хора и насъскал лют змей срещу ромите. Змейт започнал да изяжда ромите и скоро щял да ги унищожи до един. Свети Георги видял това, смилил се над нещастните хора и убил змея. От този ден ромите започнали да наричат Свети Георги-Нашият Спасител и неговият ден станал голям празник на ромите.

Бащата: Затова и до ден днешен и най-бедният ром дава мило и драго да спести малко парици да купи агънце и семейството му да го пренесе в жертва—в чест на Свети Георги Спасителят.

Майката: Сега идва ред да украсим къщата с разцъфнали клони, /украсяват къщата с цветя/.

Дъщерята: Гергьовден! Ерделези!

Тася ка овел!

О, рома! О, ромня!

Бакрен ка чхинен!

Еке, котар кай авел,

Ки мен бакро пхиравел!

О, чшаве прастана лшале,

е бакрес долен, долен!

Синът: Гергьовден! Ерделези!

Утре ще настъпи!

Циганите! Циганките!

Агнета ще колят!

Ето, там пристигна Свети Георги.

Преметнато на врата агне носи!

Тичат зарадвани децата,

агнето галят!

Моми: */излизат на сцената с менче пълно с вода и викат/*: -Има ли в този дом моми?

Дъщерята: Има, има!

Мома: Хайде, пусни в менчето пръстен или гривна, за да ти се предскаже какъв ще е брака ти.

/Всички моми пускат гривни и пръстени в менчето, слагат здравец във водата, и поставят менчето под роза. Двете моми напускат сцената/.

/на следващия ден/

/дъщерята прави венец за агнето/

Бащата: Дъще, готов ли е венецът за агнето, че трябва да го украсим преди изгрев слънце?

Дъщерята: Да./с/юга венеца на агнето и казва/: -Колкото разцъфнали цветя има на венеца, толкова берекет и плодородие да има в тази къща.

Бащата: Дай булка, да прикадим агнето! Майката : /подава кандилницата/

Бащата : /прикадява/ -Тъй като съм глава на семейството трябва аз да заколя агнето, а ти сине да го одереш, /синът и бащата вземат агнето и напускат сцената/

Момите: /излизат на сцената и викат/ , хайде да пеем на пръстени.

Дъщерята: Идвам!

Майката: По стар обичай по-възрастната трябва да седне зад менчето и да напява Пръстените /майка си слага було и започва да пее/.

„Като горско цвете“

—На когото е този пръстен ще се омъжи за богат и добър момък.

—Момичето, чиято е тази гривна ще има щастлив брак.

„Чшае шукарие“

—Девојката, чийто е този пръстен ще има щастлив, но кратък брак.

Майката: Хайде, сега момичета докато мъжете колят агнето ние да наредим гергьовденската трапеза. Запомнете от мен, че софрата за Гергьовден трябва да е задължително кръгла и да няма гвоздей в нея. *момите слагат софрата/ Сложете пресен чесън и пара за здраве и против уроки/ момите слагат чесън и пара/*. Ха сега в средата сложете гергьовденския кулак, който съм изпекла за празника.

Едната мома : /носи бутилка червено вино/-Ето и виното! Защо трябва да е точно вино?

Майката: Защото виното е най-истинското, не е като ракиите, дето минават през казани." Това е „Кръвта на Исус“

/Бащата и синът излизат на сцената и носят тавата с агнето/

Бащата : И агнето е готово! */сядат всички около трапезата, майката и таткото вземат обредния кулак и леко го разрязват на кръст, и в четирите дупки в краищата сипват червено вино като бащата казва/*

Бащата: Отца, Сина, Светого Духа, Амин! */майка и бащата чупят кулака на две, всеки целува двете парчета, после го чупят още на две и пак всички целуват парчетата на хляба/*

Бащата: */взема свеичка и казва молитва и гаси свецта в бутилката с вино, като три пъти я поставя в отвора и на четвъртия път я изгася/*

Бащата: Трапезата е вече осветена и обядът може да започне.

Едното момиче: Преди това искате ли да изпеем гергьовденската песен „Сае рома“ */запяват/*

Ромската сватба

Ромската сватба е свързана с много веселие и ритуали и в двете семейства. Колкото по-заможна е семейството, толкова повече хора се канят, повече чеиз се приготвя, повече подаръци получава булката, предимно златни накити и домакински уреди.

Момичето се облича няколко пъти като булка, най-малко два пъти: в дома на майка си-родителите ѝ правят сватба, т. е. празникът е за нейния род и в дома на младоженеца-празникът е за неговия род.

По-рано сватбите са се правели край колибите с типичните музикални инструменти за циганите: зурна /кларинет/, тъпан и акордеон. Сега се правят в престижни ресторанти и със съвременни ритуали. Едно нещо не се променя с времето-изискването булката да бъде девствена. От това зависи не само нейният живот, но и авторитетът на цялото семейство. С това се обяснява и голямата бдителност над момичетата не само от родителите, но дори и от по-малките им братя.

Характерно за всички цигани е, че се женят твърде малки, особено момичетата. Сега вече изчакват да навършат 16 години, но по-рано са ги женели още по-малки. Това е основната причина момичетата да напускат училище, по желание на родителите им.

Чеизът на булката зависи от имотното състояние на родителите. Подаръците от нейните роднини, също се включват в него. Основно чеизът съдържа: златни накити, покривки за легло, за маси, юргани, одеала, килими, пътеки, лични дрехи и др. Задължително трябва да има метла, която обикновено украсяват със звездички или розички, за „да си личи, че е снахата“. Важно е да се знае обаче, че метлата не се подава от ръка на ръка, защото „ще си помете късмета“.

На ромските сватби не се „даряват“ всички сватбари, както на българските. Младоженците получават подаръци със символичното значение-семейството да е богато цял живот.

На сватба се кани /според повечето ни информатори/ с дезодорант: отиват млади момичета, роднини на булката от дом на дом, пръскат и казват: „Ако обичаш, може да дойдеш утре вечер на сватбата!“

Сватбата се уговаря от родителите или близките. Понякога ги обещава един на друг още докато са деца. Това е традиция и никой не се противопоставя, дори и сега. Обикновено „харесването“ става на сватби или на други празници, но винаги на веселие. Често дори „краденето на булка“ става от такива събития.

Церемонията на сватбата започва с предварителното посещаване от родителите на момчето в дома на избраната булка. Това става, за да „питат дали ще дадат момичето за тяхното момче“. При това посещение се уговарят и за датата на годежа. На годежа обикновено родителите правят „пазарлък“, т. е. „мена“. Преди да даде момичето си, бащата „иска откуп“, например една-две овце, няколко каси бира и лимонада, да облекат брат му с нови дрехи, да купят обувки на други родственици или на братята ѝ, да се купят жилетки на бабите от рода. Може да се поиска и нещо друго, не се определя какво и колко. Но не бива да се иска прекалено, защото ромите не обичат да се спекулира с това.

Естествено в повечето случаи, бъдещият свекър обещава да изпълни всички желания, тъй като тези неща предварително са уговорени. Това е остатък от някогашният обичай, циганските момичета да се продават. Сега „пазарлъкът“ има по-хуманен вид. При някои роми и днес е характерно за вземането на булката да се плаща „баба хакъ“ /паричен дар за бащата на момичето/, но това вече отживява и се среща все по-рядко. За сметка на това в някои селища при годежа се дават пари на булката. Символичното значение и пожелание е младото семейство да бъде богато цял живот, а булката, като стопанка да има винаги много пари. Затова цялата сума, събрана на годежа е за младоженците.

Годежът е предшестван от друго радостно събитие-„къната“ /къна гъдже си/. Булката се къносова от моми пред събралите се роднини от двата рода. Преди това момите заедно с булката отиват на баня. Самото къносоване е придружено от радостни викове и музика.

Освен момичетата, които боядисват косата на булката, присъстват още 2-едната държи в ръцете си хляб с две запалени свещи над него, а другата клон от дърво, украсен с конци, памук, лъскави предмети. Самата къна е символ на преминаването на булката от детския свят в женския свят, дървото е символ на здравето и щастието, а хлябът-на семейството и плодородието. Освен косата на булката се намазват и ръцете ѝ, след което се поставя и точка на челото ѝ, което се прави „за здраве“. Косата се увива в кърпа, специално приготвена за случая. /В някои села има обичай жените, които присъстват да слагат пари, направени на фунийки, вътре в кърпата, докато играят/. После всички присъстващи жени и момичета могат да намажат ръцете си с къна-„за красота“, а и да покажат, че се радват, че изпращат, респективно-приемат булка. Съдът, в който е правена къната се слага в чеиза и се носи в къщата на бъдещия мъж. Казват, че не трябвало да се мие, докато не се роди първото дете.

Празненството продължава с танци и музика. Това е празникът на жените-сега те танцуват, пият алкохол, шегуват се, викат. След това тълпата се премества в дома на младоженеца, за да видят всички роднини от страната на булката в какъв дом отива тя. Там приключва празненството за „къната“. Всичко продължава на следващия ден, когато е годежът или самата сватба-в зависимост от предварителното решение на двата рода. На сутринта обаче задължително се събират всички отново, за да измият булката. В едно село се похвалиха, че отмиват къната с мляко. Изкарват булката в двора по пижама. В голямо корито се сипвали около 15-20 л. мляко и всеки, който идва да я види я полива по един черпак върху главата, като ѝ пожелава да е жива и здрава, да ѝ се сбъднат мечтите.

Годежът отбелязва вричането на младите един на друг. Не е задължително впоследствие да се прави сватба, както би могло да се прави и направо сватба, без годеж. Има случаи, в които булката отива в дома на момчето още вечерта след годежа. По-често се изчаква сватбата и тогава. По принцип ромската сватба се прави за родовете, а много рядко се сключва граждански брак. Има роми, които сключват граждански брак едва, след като имат вече 1-2, та и повече деца.

На годеща роднините се събират в различни домове. В дома на младоженеца започва да се празнува още от сутринта. Младоженецът цяла сутрин се приготвя. От време на време отива при близките си и взема участие във веселието. У булката повечето жени са се събрали около нея и я подготвят. Роклята ѝ не е бяла-или синя, или розова. Бяла може да е само на сватбата. Младоженецът не трябва да я вижда преди да отиде да си я вземе.

Когато роднините на булката са готови, пращат някой в дома на младоженеца, за да съобщи. Всички роднини тръгват към моминската къща. Организира се символичен бой за булката. Нейните роднини са „барикадирали“ двора. Роднините на младоженеца „нападат“. В крайна сметка роднините от мъжката страна са принудени да „подкупят“ „пазителите“ на булката, за да влязат. Но преди младоженецът, следван от своите роднини и близки да може да стигне до булката, го очаква още едно препятствие. На прозореца на стаята, в която е бъдещата съпруга, са застанали няколко жени, които я пазят, дори и от погледи. Те също биват „подкупени“ и щастливият жених влиза при своята бъдеща жена. Целува я, взема я на ръце и я изнася навън, където показва на всички събрали се и от двата рода какво е „завладял“.

Сватбеното веселие продължава до късно през нощта. Парите, събрани на сватбата са за родителите, за да покрият разносните около женитбата на сина си, или дъщеря си, а предметните подаръци са за младоженците.

Вечерта е първата за младото семейство. Всички роднини вече са насядали пред къщата на младоженеца, където продължават с гощаването. Мъжът и жената са вътре и се чака да се изнесе доказателството за „честността на булката“. Някои роднини чакат буквално пред вратата на младите. Когато мъжът „си свърши работата“ се изнася чаршафа пред всички. Не се чака до сутринта-оповестяването на честността на булката става веднага след доказването ѝ. Всичко се подлага на проверка. Казват, че го проверяват с ракия-ако е истинско, то петното още повече се отваря. Ако действително момичето е било запазено, най-близките се събират да празнуват на т. нар. „блага ракия“. Чаршафът с девствеността на момичето се нарича „къзлък“ /от турски/. Той се слага на една тава или тепсия, с която свежървата играе. Който иска да го види-пуска пари. При някои цигански групи той се вплита в косата на момичето или се връзва на кръста, като тя играе така, за да видят всички, че е била честна.

Ако момичето не е било опазено, и ако не мъжът ѝ е бил първи с нея, а друг то момичето се връща обратно на родителите. Това момиче, обаче вече не е желано от никого, освен от вдовци или от „най-изпадналите“. Ако младите се обичат, но техните родове не могат да се договорят, те могат да бъдат заедно и по още два начина-като булката бъде „открадната“ или момичето може да „пристане“ на момчето. Често се случва, обаче, след това, момчето да има разпавии в полицията и заради това и дори да лежи в ареста. Родът интерпретира това, като опит за изнасилване. Макар и да се обичат младите, не трябва да пренебрегват традицията. Обезчестяването на девойката е голям грях и следва да се накаже, според ромските обичаи. Няма нищо по-ужасно за един баща да не може да опази дъщеря си честна преди сватбата. Дори, ако момичето се окаже нечестно, може и собствените ѝ родители да не я приемат обратно.

Обикновено сватбите траят по 3, дори по 4 дена, ако родителите имат средства и решат да правят всичко по традициите. Празникът започва в петък и приключва в понеделник. Единият ден го правят родителите на момичето, другият ден е за родителите на момчето. Булката се облича в три различни рокли-задължително първите две не са бели-те могат да бъдат розови, сини, жълти, едва на третия ден момичето облича бялата рокля. Все по-често ромските булки се обличат съвременно-в красиви бели рокли, с воали и всички аксесоари. Младоженецът се облича в съвременно празнично облекло, но често се поставя и традиционния червен пояс. Под китката на младоженеца се поставя банкнота, с пожелание за охолан живот.

«ТУВАЗГБЕНИ ПЕСНИ НА РОМИТЕ

Де ла, хенамике

Аме авас те чшаяке
е най-шукаряке
чшай иси гут амен чшаво
де ла, хенамике.
Те чшаяке е цик
е най-букяряке
и чшай шуар о чшо цикно
мукх ла, хенамике.
Китси керел-покинас ла
нанай те мукасла
те на деса, ка чорас ла
мукх ла, хенамике.

Дай я, сватице

Идваме за твойта щерка,
за най-красивата,
имаш щерка, ние-момък,
дай ни я, сватице.
За щерка ти, за малката,
за най-работливата-
момичето хубаво, момъка малък,
остави ни я, сватице.
Колко струва-плащаме,
няма да я оставим,
ако не я дадеш, ще я откраднем-
остави ни я, сватице.

Ущи, уши, даде!

Ущи, уши, даде,
о давуля марен,
о давуля марен, марен, даде
ме пхеняке авен.
Ме пхеняке авен
е най-цикнуряки,
е най-цикнуряки,
е най-шукаряки.

Стани, стани, татко!

Стани, стани, татко!
че тъпаните бият,
че тъпаните бият
за сестра ми идват.
За сестра ми идват,
за най-малката,
за най-малката,
за най-хубавата.

Вурун къзън кънасънъ

Вурун къзън кънасънъ,
алатмайън айлесини
я мевлям.
Без бакърлар сусуз калдъ,
я мевлям.

Сложете на момичето къната

Сложете на момичето къната,
да не разплаква семейството,
я мевлям.
Белите бакъри без вода останаха,
я мевлям.

Вурун къзън кънасънъ,
алатмайън аннесини
я мевлям.
Гелин альшъларъ, йол якъшър
къза пелнк тел якъшър.

Курки биявисти ме гелъом

1. Курки биявисти ме гелъом
тари ракия ме пильом,
тари ракия ме пильом
и боряса ме кхелъом.

2. И бори сине бут шукар,
най-шукар анде махала.
О чаво да бут лачо,
бут лачо да бешалдо.

3. О чаво кана башалла
и бори саде кхелела.
Шукар Девла со кергян
и дуй тернин кхизергян.

Сае рома

1. Сае рома, дае, дае
хоро кхелена, дае.
Хоро кхелена, дае
Романо хоро.

Пр.: А, а, а,...0, о, о...
Сае рома, дае, дае,
сае рома, о дае!
Сае рома, дае, дае!
Хей, херделези, джурджевдани!
Сае рома, дае!

2. Ало, време, дае, дае,
гиве те керав, дае
гиве те керав, дае
романо гиве.

Сложете на момичето къната,
да не разплаква майка си,
я мевлям.
На сватбари път им подхожда
на моминската плитка
булчинска тел й подхожда,
я мевлям.

В неделя на сватба аз отидох

1. В неделя ва сватба аз отидох,
люта ракия аз пих,
люта ракия аз пих,
и с булката аз играх.

2. Булката е много хубава,
най-хубавата от махалата.
И момчето бе много красиво,
много е красиво и майстор музикант.

3. Когато момчето засвири
булката само играе.
Мили Боже, какво направи
двама млади ти събра.

Всички цигани

1. Всички роми, мале, мале
хоро играят, мале.
Хоро играят, мале
циганско хоро.

Пр.: А, а, а,...0, о, о...
Всички роми, мале, мале,
всички роми, о мале!
Всички роми, мале, мале,
Херделези, Гергъовден е!
Всички роми, мале!

2. Дойде време, мале, мале,
зет да ставам, мале,
зет да ставам, мале,
цигански зет.

МЪДРОСТИ НА РОМИТЕ

Годи къръла, о шоро цидъла. *Мозъкът прави, а главата тегли.*

Кон кротко бъръла, нафълипъ ов на диклълъ. *Да бе мирно седяло, не би чудо видяло.*

Секонъ бутетар иси файда. *От всеки труд има полза.*

Сар ту забаса, киде мъ забин туки. *Както ти свириш, така и на теб ще ти свирят.*

Ек хох триншъл хоха бенла. *Една лъжа триста лъжи ражда.*

О чало на апакял е бокхалес. *Ситият на гладния не вярва.*

Корло шоро хала. *Гърло глава яде.*

Те наци дес маро, де лачшо лав. *Ако не можеш да дадеш хляб, дай добра дума.*

О мануш со кърел песка коркоро ся огав чи наци кърел лескъ. *Един човек каквото си направи сам, цяло село не може да му го направи.*

Се лела, со дела ек Девел жанла. *Какво взема, какво дава, един Господ знае.*

Канату тъ, кумшияс аракъла о нафалипъ, ма асав, ту нъ авъл ьли паштутъ. *Когато твоя комция го намери злото, не се смей, за да не дойде и при тебе.*

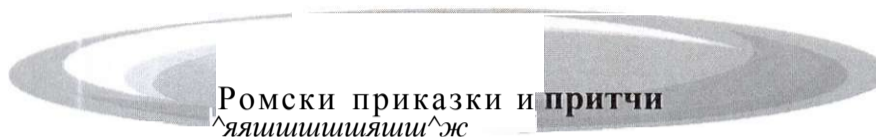
Корло шоро хала. *Гърло глава яде.*

Ек шошой англал ту г пеко по лачшес си, катар о деш андо веш. *По-добре един изпечен заек пред теб, отколкото десет в гората.*

О лачшо мануш андо чорипе да керел лове, а о делно анди кхенгери да марьол. *Добрият човек и с бедността си струва пари, а лудият и в черквата се бие.*

Кхър би жувле си сар васев би пане. *Къща без жена е като воденица без вода.*

Ромски приказки и притчи

Как магарето изяло ромската азбука

Слязъл Господ на земята да раздаде на хорските племена писменост. Минал през българите-дал им, минал през турците-дал им. И така обиколил всичките. Като стигнал до ромското племе, намерил само един старец, който стягал магаренцето си за път. Разговорили се и Господ разбрал, че ромите били много гладни и рано-рано отишли да ядат трънки. Нямало как и Господ дал ромската азбука на стария ром, написана върху зелев лист. На тръгване той му заръчал да я пази като очите си, та малките ромчета да се учат по нея на четмо и писмо.

Прибрал старият ром скъпоценния подарък, качил се на магаренцето си и отишъл при своите хора да яде трънки. Набучил зелевия лист на един трънлив клон, напъдил магаренцето да пасе, а сам се присъединил към другите. Но магарето се завъртяло край трънката и, без да го види стопанинът му, съдввало зелевия лист с ромската азбука.

Ето защо до ден днешен ромското племе си няма своя азбука и затова е най-непросветено.

Машехата и завареничето

Имало едно време младо ромско семейство. Те си имали едничък син и много го обичали. Двамата съпрузи се разбирали, ала съдбата си нямала друга работа-жената легнала тежко болна и повече не станала. Мъжът се отчаял, водел отблизо и отдалеко знахари и лекари, но нищо не помагало.

Поминала се бедната женица, а мъжът останал сам със сина си.

Минало се доста време и ромът се оженил повторно. Втората майка не обичала завареничето си и решила на всяка цена да го погуби. Взела една голяма кама и я сложила под постелята, където спяло момчето.

Добре, ама клетото дете преди да си легне, отишло в обора да нахрани коня си, а той му проговорил с човешки глас:

-Преди да си легнеш вдигни-постелята-под нея има голяма кама. Хвърли я през прозореца и тогава си лягай.

Върнало се момчето вкъщи, вдигнало постелята, изхвърлило ножа и си легнало.

На сутринта машехата много се учудила, че момчето е останало живо и решила на другата вечер да сложи змия под постелята му. Вечерта завареничето отишло пак да нахрани коня и той пак му проговорил с човешки глас:

-Вдигни постелята преди да легнеш, под нея има змия. Хвани я, удуши я и си легни!

Момчето послушало съвета на коня и убило змията.

На заранта машехата позеленяла от яд, като видяла сирачето отново живо и си рекла: „Ще те подреда аз, проклетнико, няма да се отървеш толкова лесно!". Стотвила вкусна гозба и сложила в нея отровни билки. Сирачето отново отишло да нахрани коня си и той му проговорил с човешки глас:

-Колкото и да си гладен, не яж от хубавата гозба, в нея има отрова!

Момчето послушало съвета на коня и си легнало гладно.

Машехата се досетила, че конят съветва момчето как да постъпи и си наумила да унищожи първо коня и след това момчето. Един ден рекла на мъжа си:

-Рома, много съм болна, ще умра!

Мъжът отвърнал :

-Кажете ми, ромниче, какво да направя, за да оздравеем?

-Ще оздравеем, ако заколиш червения кон и ям от месото му!

-Щом е така, ромниче, още сега ще го заколя!

Като чуло тези думи, момчето горчиво заплакало и започнало да моли баща си да пощади животното. Бащата не искал и да чуе за това.

Сирачето със сълзи на очите отишло при коня и му разказало всичко.

Животното казало на момчето :

-Преди да ме заколят ще поискам да обиколя три пъти двора, а ти се качи на дървото. Когато мина покрай него, ти ще се метнеш на гърба ми и така ще се спасим и двамата.

На другия ден рано сутринта извели коня на двора, а той проговорил с човешки глас:

-Преди да ме заколите искам да изпълните едно мое желание. Служил съм ви вярно много години. Разрешете ми за последно да обиколя двора, в който съм роден и отгледан!

-Добре-съгласил се стопанинът.

Момчето се качило на дървото, а конят започнал да обикаля.

На втората обиколка конят минал покрай дървото, момчето се метнало на гърба му и дим да ги няма. Конят препускал, където му видят очите и така се спасили и двамата от злата машеха.

Притча за Банго Васили

Веднъж гажовците (неромите) подгонили един ром, искали да го обесят. Но един овчар на име Васил го укривил. Овчарят накуцвал. Затова ромите го наричали „банго“ (кривия).

Когато гажовците се отказали да го търсят, ромът излязъл от скривалището си и попитал овчаря с какво иска да му се отблагодари. Овчарят отвърнал:

-Искам всички роми на този ден да ме споминат и да ме тачите.

Затова ромите отредиха един ден, на който отварят широко вратите си в очакване на Банго Васили-да спасят дома и семейството от злини. И всички ядат, пият, пеят, танцуват и се веселят с всички, които могат като тях.

Древните хора, магическите сили и сушата

Едно време светът бил населен със странни сили, магически. Хората, които живеели тогава се различавали от сегашните. Те били много здрави и високи, живеели поне двеста години, като се женели на сто години-били млади. И били много умни, много учени-самоук учени. На камък и дърво, с точки и черти отбелязвали нещата, които им трябвали.

Случило се така, че веднъж лют змей затворил всички води в една пещера. И настъпила голяма суша. Изгоряло всичко, хората ставали на камъни от сушата. Решила да ги спаси най-хубавата мома измежду хората.

Облякла се тя празнично, взела три паници пипер и три мишки, и отишла в гората край пещерата на змея. Той усетил, че идва човек и веднага излезнал, но като видял хубавото момиче, не я изял, а се спрял край нея и я заговорил. И така, докато говорят, се омаял от пипера и взел да заспива.

-Тука сега си дошла при мене, обаче няма да влизаш в оная пещера-рекъл змеят. -Ако влезеш в нея, ще станеш на камък!

-Добре, от тук няма да мърдам-успокоило го момичето.

И змеят заспал. Тя обаче знаела, че всички води са затворени в пещерата и влязла вътре. А там живеела Нощната майка-една магическа сила, която прави нощта.

Момичето пугнало трите мишки и те, нали ходят главно нощем, заиграли се с Нощната майка. Тогава момата хванала Нощната майка в една мрежа, за да не избяга, да бъде дълго време нощ и да не се събуди змеят. После влезнала навътре в пещерата и пугнала водите. Потекли отново реките, завалели дъждове, съживило се всичко, а хората, които се били превърнали в камъни от сушата, отново станали живи хора.

В Източните Родопи живеят много българи, но и много турци. Живеейки заедно ние неминуемо съпреживяваме заедно. Близо шестте века съвместно съществуване между българско и турско население неминуемо са оказали влияние върху бита, поминъка, фолклора и етнографията и на двата етноса. В тях се е запазила значителна самостоятелност именно поради религиозните канони на християнството и на исляма.

Фолкорът е особено показателен за стремежа на местното население към красотата и себеопознаване.

ПРАЗНИЦИ НА ТУРСКОТО НАСЕЛЕНИЕ

Сватовничество. Искане на момата.

Сватбените тържества при турското население се състоят от няколко моменти. Първо-искане на момата от родителите на момъка. За целта първо няколко жени (сватари) понякога и с майката на момъка отиват в дома на избраното момиче, обикновено преди обяд. За да разгледат дома ѝ, дали е пъргава и дали може да работи на нивата, т.е. дали става за снаха. И една от посетителките, която е най-общителна взема думата и по определен начин иска момичето от баща ѝ.

Обикновено родителите на момичето първоначално не дават точен отговор. По определен начин те искат малко време за размисъл. Защото противоположното би означавало, че са безчестни или пък, че искат бързо да се отърват от нея.

След като родителите се съгласят дъщеря им да се омъжи за момъка, след няколко разговора и споразумения, бъдещата свекърва, слага пръстен на бъдещата си снаха или ѝ подарява златна огърлица, златен часовник и т. н. Това се нарича „Първичен годеж“, така се дава дума за женене.

Оттук нататък и двете страни започват да се подготвят за сватбата. В повечето случаи се иска и зестра, т. нар. „Башлък парасъ“, за подпомагане на младото семейство, плюс това се искат подаръци за най-близките роднини на момичето от бъдещия зет.

След годежа и преди сватбата на всеки религиозен празник се изпращат дарове за годеницата, на „Курбан байряма“ се изпраща овен за курбан. В противен случай това означава, че се отказват от момата и сватосването се разваля.

Сватбената церемония

През 50-те и 60-те години сватбените церемонии се извършват през седмицата. В сряда вечерта се прави къната, в четвъртък сватбата, а в петък се простира чеиза и съседите идват да се запознаят с булката. А в днешно време се извършва през почивните дни.

Първа брачна нощ
(Гердек геджеси)

g		g
O	През нощта на сватбата в стаята си младоженците трябва да извършват някои	O
0	обичаи. Първоначално младоженецът, влизайки от вратата се бута от другарите	0
	си и трябва да прескача водния съд пред него. И след това младоженците се	
U	състезават кой ще настъпи пръв крака на другия-печелещият получава	U
0	управлението на дома, в това се вярва и в днешно време. След това младоженецът	0
•ч	трябва да отвори булото на булката, като ѝ подарява златен дар. На сутринта след	м
	брачната нощ роднините на момъка желаят да видят чаршафа върху който са	
U	спали младоженците, да е окървавен. Тука има голямо значение фактът, дали	У
0	булката е девствена, ако не, има случаи, в които булката се връща веднага в	0
	бащиния дом.	

Дувак

O		O
%f	Преди 30-40 години „Дувак“ се правел в четвъртък, сега се прави в събота. В	U
0	тази церемония освен роднините се включват и съседите, дори има и хора, които	0
	идват от съседните села. Целта е да се посети булката, да разгледат чеиза, който се	
0	простира на открито. Гостите се посрещат. Тука вече угощаването не е	U
	задължително, угощават се само най-близките и тези, които идват от далечни	0
	места. Обаче на сутринта, когато излизат от стаите си младоженците целуват	
o	ръцете на по-възрастните. В деня на дувака у дома на младото семейство се	U
	събират моми, пеят и играят до късно.	

Гезе

O		O
0	—	0
O	Няколко седмици след сватбата в семейството на булката правят „Гезе“.	O
0	Угощаването става с много ядене и пиене. Правят се много видове сладкиши.	0
**	Гезето се състои от две-три софри, около 10/12 души. Канят се рода на момчето и	
JJ	момичето.	5S
	След една седмица, този път семейството на зетя прави подобно гезе. Целта е и	У
0	двете семейства да се сближат, за да се създадат трайни връзки.	0

Посещение на новородено (Бабек гезеси)

Празнува се 40-тия ден от раждането на детето, като се изчаква майката и детето да преодолеят критичните послеродови моменти. На церемонията присъстват най-близките на детето, съответно на майката и бащата на детето, и то предимно жени. Гостенките носят най-различни предметни и парични подаръци за майката и бебето. Най-вълнуващият момент на церемонията е носенето на детето при гостенките и показването му. Жените го гледат от разстояние и му се радват, изказвайки най-различни пожелания. След това домакините дават обяд или вечеря на гостите.

/разказано от баба Емине Байрям на Бахар Мюмюн Байрям /

Турски жътвени и вършитбени песни

Тухумларь альп гитмели
 биз екинлери екмили.
 Екинлери екен херкеслер,
 хармань беклемели.
 Бьидарлар иеми битмели,
 инсанлар бичмеге гитмели,
 ораг тарласьнда бизкерна
 хеп илериъе гитмели.
 Бу сене бугдай екеджеим,
 хамбарларь долдуруг гидеджегим.
 Харбарьмьн там бонюне
 хнсан диван дикеджегим.

Семената да грабваме и отиваме
 житото да посеем.
 Всички, които сеят жито,
 да очакват жътвата.
 Пшениците добре да поникнат,
 хората на жътва да тръгнат,
 жътвената нива
 винаги напред да вървим.
 Тази година ще посея пшеница,
 хамбарите ще напълня и ще тръгна.
 Точно пред моите хамбари
 човек ще оставя да пази.

Сабань саглам курмалъ,
 бокюзлири доюрмалъ,
 ач бокюзле иш япан,
 батага далъп калмалъ.
 Чифтчи тохум сачаркен
 сабан чизи ачаркен,
 дайма илери гидериз,
 биз юлкейн донадъркен.
 Бу сене екин чок олду,
 хамбарлар екинле долду,
 ишлемеенин гьозлерина
 хеп хармана бакьп калдъ.

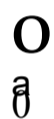
Ралото добре да се стегне,
 воловете да се нахранят,
 с гладни волове, който работи,
 в калта затъва и остава там.
 Земяделецът семето като сее
 с рало бразди отваряйки,
 винаги напред ще вървим ние,
 създавайки блага за страната.
 Тази година стана много жито,
 хамбарите с жито се препълниха
 мързеливите очите
 все хармана, гледайки остават.

Хармана чиктѝм, яба йок,
съртъма гиеджек гечмиш
евленджек вактѝм гечмиш
евлендиреджек баба йок.
Биз екин ишлериз,
демет, демет бичериз,
еллер сулар ичеркен,
биз шербет ичериз.
Шу каршѝда он елма.
Бешини ал, бешини алма.
Ики гѝзюм азрахил
джанѝмѝ ал, ешиме алма.

На хармана излязох, вила нямам,
на гърба си облека долама нямам,
за женитба времето е минало,
нямам баща да ме ожени.
Ние отглеждаме жито,
сноп по сноп го жѝнем,
докато другите пият вода,
ние пием шербет.
Там насреща десет ябълки.
Петте земи, петте недей.
Ангел мой, сѝдник,
душата ми вземи, любимата недей.

Турски поговорки

Ики динне бир сюле. Две слушай, едно кажи.
Иорганѝна гѝоре узан. Протягай се според чергата.
Ходжа билдийни окур. Ходжата пее каквото знае.
Аджи сиркеннин кюпюнедир зарар. Силният оцет на делвата вреди.
Уджуз етин чорбасѝ тотсѝз олур. Евтиното месо не дава вкусна супа.
Сюрюден айрѝланѝ, курт йир. Който се дели от стадото, вѝлкѝт го изяжда.
Бейлик мешмесинден су ичме. От дѝржавна чешма вода не пий.
Лекезле дѝжомердин харджи бирдѝр. На стиснатия и щедрия разноските са еднакви.
Не екерсен, ону бичерсин. Каквото посееш това ще пожѝнеш.
Херкес дилинин белесини чекер. Всеки тегли от езика си.
Еден кендине едер. Който прави, прави на себе си.
Араян булур. Който търси, намира.
Хавлаян кѝопек, дааламаз. Куче, което лае, не хапе.
Татлѝ сѝюз, демир капѝларѝ ачар. Блага дума желязна врата отваря.
Ики карпуз бир колтуга сѝвмаз. Две дини под една мишница не се носят.
Евлятлар хепси бир. Децата са всички еднакви.
Джанаб Аллахтан берекет. Изобилието иде от Бога.
Бенден евел башкасѝ вакѝт сенин гѝормесин. Преди мен да не видя друг близѝк мѝртѝв.

Турска приказка: Настрадин Ходжа и Луната

Отишъл Настрадин Ходжа да си взема вода от селския кладенец. Като пуснал бакъра долу, навел се и останал изумен, видял във водата да плува луната. Настрадин Ходжа толкова много се зарадвал и решил да изкара луната. Но в това време бакърът му се закачил за един камък и колкото и да се мъчил, не можел да го измъкне. А той седнал и замислил се:

-Лесно не ще свърша тая работа. Ама няма да се откажа. Това не е току-тъй да гребнеш и да измъкнеш от кладенеца луната. Тя е слязла от толкова високо място и сигурно е много тежка. Дали да отида да викам всички мъже от селото. Да, ама ще има нужда от желязно въже и от здрав бакър.

После пак се решил още един път да се помъчи сам и тогава да отиде, ако нищо не свърши. Въртял се, напъвал се да тегли закачения бакър о камъните. Бакърът се откачва и Настрадин Ходжа пада силно на гърба си. Като се тръшнал здравата на земята, ококорил си очите като видял на небето луната и рекъл:

-Ама чудно нещо а, ама чудно нещо а-а-а. Гаврътнах се силно на земята, но затова пък извадих луната от кладенеца и си я изпратих на небето. На това се казва чудо, чудно нещо. Кой друг освен мене би направил? Да изкараш падналата луна от кладенеца и да си я изпратиш на небето. Освен мене в целия свят никой не би се решил да стори такава чудо и да се сети като мене да измъкне луната в един бакър на вън. Какво добро сторих на човечеството. Ако не бях аз-Настрадин Ходжа, хората щяха да останат без луна, защото щеше да се удави и изчезне. Добре, че дойдох за вода аз, а не моята глупачка жена ми. Паднах лошо, като дръпнах бакъра, но болките ще минат, почти минаха, щом погледнах, че на небето отишла луната. И чудното е там- паднах по гърба си и в това време кога е успяла луната да излезе от бакъра и да отиде на небето, с падането още видях горе на същото място, където и друг път е била...

ii^

6 май - Хъдърлез

Q

У

U

Qf

д

U

0

0

0

0

0

jQf

iiQf

0

Q

o

£]f

0

чД

jQf

o

o

o

o

o

o

o

o

o

0

Vf

0

U

0

м

Qf

JJ

Vf

0

^

У

0

У

0

м

0

jQf

0

Дг,

0

0

На 6 май една част от турското население в България празнува Хъдърлез, който отговаря на Гергьовден и се приема за начало на лятото. Празникът е посветен на двама мюсюлмански светци-Хъдър и Илияз, покровители на хората, животните и плодородието. Двамата винаги се движат в противоположна посока-ако единият върви на изток, другият върви на запад, ако единият е на север, другият държи юга. Това правят, за да помагат на хората от различните пространства. Според народната вяра те са невидими, но понякога човешки образи искат помощ; ако не я получат, тези, към които са се обърнали, са обречени на неуспех, а понякога и на големи беди. Двамата светци се срещат само веднъж в годината, между първи и пети май, за да си разкажат къде са били, какво добро дело са извършили, с какво са помогнали на хората. Но ако този период се случи в петък, не се срещат.

На 6 май момичетата или млади невести донасят вода от седем чешми и пушат в бакърено котле зелени листа и клонки, на които поставят белег. После едно момиче вади белязаните листа и клонки, а другите пеят четиристишия-манита и според съдържанието на съответното четиристишие се гадае за бъдещ съпруг, бъдещ радостен или тъжен семеен живот, за житейската съдба на момата. След като свършат с изваждането на листата и клонките, всички присъстващи измиват лицата си с водата, а клонките хвърлят в реката. На Хъдърлез отиват на аязмо (извор с лековита вода) за здраве, мият се там или се къпят, като оставят дрехите, с които са се потапяли във водата, на някое дърво, пускат пари в аязмото.

На Хъдърлез вярващите посещават светите места. Хората докосват свещените предмети и се мият с водата с вярата, че ще оздравеят. Така не само болните, но и здравите се надяват да бъдат силни и щастливи през цялата година.

При алианите срещу празника две първородни моми с калайдисан бакър обхождат къщите и събират нишани (белег). Като стигнат до някоя къща, внимават да не застават под стрехата и стопанката, без да ги кани им дава нишан. Щом съберат всички нишани, занасят котлето в къщата на младоженци, които последни са се оженили през годината. Оставят го под трендафил и го покриват с кърпа. В деня на празника-6 май стопаните стават рано и обхождат нивите, а стопанката изважда и простира навън всички вълнени покривки, калъфи за възглавници, постелки, за да ги напече слънцето срещу молци. След като ги напече достатъчно, стопанката ги събира и нарежда, като между тях, които не се използват, слага листа от орех.

Момичетата отиват рано и се търкалят в житните ниви, като предпочитат посятите с ръж, за да са им дълги косите. Като се приберат вкъщи, майките седнали на намотано на кълбо въже, сплитат косите им на плитки с пожелание да са дебели и дълги като въжето. Плитките се сплитат винаги тек, в зависимост от гъстотата на косата-3,5,7 може и 9, а на омъжените жени плитките са чифт.

0 0

хранят. Този ден готвят сърмн-булгур, завит в листа от лобода, залети със счукан чесън и кисело мляко, ядат прясно сирене и кисело мляко. Не варят прясно мляко и яйца, не

взимат игли и ножици, за да не се явяват змии. Като се нахранят, отиват на люлките,

завързани на дърво до мегдана и се люлеят за

здрави. След люлеенето жените отиват в къщата, където е котлето с нишаните. Двете

момичета, които са обикаляли домовете, за да съберат нишаните, хващат едновременно от

двете страни дръжката на котлето и тръгват. БИВО до тях ги следва жена, наметната с

голяма черна кърпа. Оставят котлето в средата на алая и една от момите сяда до него. Жената

сваля от себе си черната кърпа и покрива момата и котлето. На момата дават огледало,

в което тя непрекъснато се оглежда, като с една ръка вади нишаните. До нея стоят две

жени с пръчки в ръце и поемат подадения нишан, окачват го на пръчката и го показват

на присъстващите. Жената, чийто нишан е изваден, слуша едно мани от жената, която

го е подала. И така се изваждат всички нишани.

В този ден се коли агне курбан, готвят го на яхния и се събират да го ядат заедно.

Българите мохамедани, срещу Гергьовден събират китки от дворовете, поставят ги на

един бакър с вода, покриват ги отгоре с лозови пръчки и ги окачват на дърво, най-често

орех или дрян. Рано сутринта на самия празник момичетата отиват на реката „плитчат“

се с вода и после отиват на някое площадче в махалата и донасят там бакъра с китките.

Една мома вади китка след китка, а други пеят:

Катро, честито белило,

по-много злато да има,

по-много пари да има,

по-много дрехи да има...

Като извадят всички китки, момичетата се напръскват с водата, след това отделят от

нея и носят да поръсят животните. Срещу Гергьовден закичват оборите против магии и

уроки и се коли курбан посветен на животните.

На други места срещу Гергьовден всяка къща пълни бакърче с прясна вода и слага

здравец в нея. Отгоре поставят нож, завързан с червен конец. Сутринта рано младите

жени отиват да нареждат дрянови пръчки, всички се запасват на пояса по една, а също

и на главата като венец. После изваждат здравеца, измиват се с водата, за да не ги боли

главата през лятото, а с китката поръсват добитъка в обора за здраве. Колят за курбан

агне.

На този ден на много места правят люлки, завързани за клон на орехово дърво, а

децата, болни от коклюш (магарешка кашлица) провират под орехов клон.

0 0

